

การนำเสนอผลการดำเนินงาน HIA กรณีชุมชนม่วงกลาง ต.ม่วงกลาง อ.กะเปอร์ จ.ระนอง

วันที่ 26 มิถุนายน 2562

1. นำเสนอผลการดำเนินโครงการตามขั้นตอน HIA

โครงการประเมินผลกระทบทางสุขภาพเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านม่วงกลาง ตำบลม่วงกลาง อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง มีวัตถุประสงค์ เพื่อทบทวนสถานการณ์ (ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม ปัญหาอุปสรรค) ในการดำเนินงานท่องเที่ยวชุมชนโชนอันดามัน) เพื่อจัดทำรายละเอียดความเชื่อมโยงของยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวชุมชนระดับชาติ/ระดับภาคใต้/ระดับโชนอันดามัน/ระดับจังหวัด/ระดับชุมชน เพื่อคาดการณ์ผลกระทบเบื้องต้นจากยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวชุมชนทั้งระดับชาติ ระดับภาค ระดับโชนอันดามัน ระดับจังหวัด และระดับชุมชน และเพื่อใช้ผลการประเมินในการปรับยุทธศาสตร์โชนอันดามันให้เหมาะสมมากขึ้น โดยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการประเมินผลกระทบทางสุขภาพ ดังนี้

1) การกลั่นกรองโครงการ (Screening)

ขั้นตอนนี้ได้ทำการลงพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูล โดยช่วงแรกเป็นการรวบรวมข้อมูลทั่วไปของชุมชน ลักษณะการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ที่ตั้งของกลุ่ม และความสัมพันธ์ของกลุ่มต่าง ๆ รวมไปถึงข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนม่วงกลาง ซึ่งได้แก่ การท่องเที่ยวคลองลัดโนด และเส้นทางทะเลนอกชายฝั่ง เพื่อไปยังเกาะกำ เกาะค้างคาว และเกาะญี่ปุ่น รวมทั้งเส้นทางเชื่อมต่อไปยังเกาะพยามและเกาะสิมิลัน จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงเข้าใจโครงสร้างการทำงานและความสัมพันธ์ของกลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัน จึงนำไปสู่การกำหนดขอบเขตการประเมินดังนี้

2) การกำหนดขอบเขตการประเมิน (Public Scoping)

- พัฒนาการและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนคลองลัดโนด
- ความสัมพันธ์ของกลุ่มองค์กรชุมชนต่าง ๆ
- การจ้างงานและการกระจายรายได้
- เส้นทางท่องเที่ยว
- ผลกระทบต่อทรัพยากร
- ผลกระทบต่อสุขภาพในชุมชน

3) การประเมินผลกระทบ (Appraisal)

การประเมินผลกระทบใช้การสังเกตทั้งแบบมีและไม่แบบมีส่วนร่วม (participant and non-participant observation) การสัมภาษณ์ (Interviews) การสนทนากลุ่ม (Focus group) และการฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) ผลการประเมินผลกระทบ เป็นดังนี้

การท่องเที่ยวชุมชนม่วงกลาง เป็นที่รู้จักกันในชื่อการท่องเที่ยวล่องแพเปียกคลองลัดโนด เป็นกิจกรรมท่องเที่ยววิถี ประทับไปด้วยกิจกรรมนั่งเรือพริสชมระบบนิเวศป่าชายเลน ปลูกป่าชายเลน ชมซาก

เรือผู้ลี้ภัยโรฮิงยา รับประทานอาหารทะเลบนกระชังชุมชน ล่องแพเป็ยก เล่นน้ำทะเลแหวกสันหลังปั้งกือ คูวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน (เลี้ยงปูน้ำม หากุ้งเคย ตกปลา วางลอบปูดำ ปูม้า) และเยือนชุมชนไร่แผ่นดิน การท่องเที่ยวชุมชนม่วงกลางมีจุดขายอยู่ที่ เป็นการท่องเที่ยวที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมและเป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างแท้จริง

การท่องเที่ยวชุมชนม่วงกลาง ตั้งอยู่ที่ตำบลม่วงกลาง อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง เป็นการท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่บนความใส่ใจต่อฐานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในอำเภอกะเปอร์ของชุมชน ทั้งนี้ก่อนที่ชุมชนจะเข้าทำการท่องเที่ยวชุมชนนั้น ชุมชนได้เริ่มต้นทำงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมาก่อนในปี พ.ศ. 2545 โดยเริ่มต้นเข้ามาร่วมกับราชการในการฟื้นฟูป่าชายเลน ซึ่งถูกทำลายจากการให้สัมปทานเผาถ่าน กิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น การปลูกป่า การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การสาងป่า การจัดทำขอบเขตเพื่อป้องกันการครอบครองพื้นที่จากนายทุน ประมาณปี 2550-2556 กิจกรรมการฟื้นฟูป่าชายเลนประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก ป่าชายเลนหลายพันไร่ได้รับปลูก ปกป้องและฟื้นฟูกลับมาสมบูรณ์อีกครั้ง ทรัพยากรประมงจึงกลับมาสมบูรณ์ดังเดิม ชุมชนจึงได้ร่วมกับหน่วยราชการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลม่วงกลางขึ้น ในปี พ.ศ. 2556

ช่วงคาบเกี่ยวระหว่างปี พ.ศ. 2550-2556 กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้มีนโยบายในการส่งเสริมชุมชนให้เข้ามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ส่งผลให้การยกระดับกลุ่มองค์กรชุมชนให้มีศักยภาพมากขึ้น ผ่านการประชุม อบรม สัมมนา และทัศนศึกษาดูงาน การเข้าร่วมกิจกรรมกับกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในครั้งนี้ มีการนำชุมชนชายฝั่งจากจังหวัดระนองไปทัศนศึกษาดูงานการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนในหลายพื้นที่ และบางพื้นที่ได้ใช้การท่องเที่ยวชุมชน เป็นเครื่องมือในการรวมคน ระดมทุน และเป็นเครื่องมือใหม่ในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งได้ดี การไปทัศนศึกษาดูงานคราวนั้น ได้จุดประกายให้แกนนำชุมชนได้เห็นว่าคุณสมบัติของชุมชนม่วงกลางเองก็มีฐานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่มีความหลากหลายและอุดมสมบูรณ์ สามารถจัดการท่องเที่ยวชุมชนได้ จึงได้เริ่มจัดการท่องเที่ยวชุมชนขึ้นในปี พ.ศ. 2556 แต่ดำเนินการได้เพียงปีเดียวก็มียอดล้นมือไป เนื่องจากขาดประสบการณ์ในการทำงาน

หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2559 ชุมชนได้เริ่มจัดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอีกครั้ง โดยในครั้งนี้แกนนำชุมชนได้มีเดินทางไปศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่จังหวัดจันทบุรี การท่องเที่ยวป่าชายเลน ตำบลคลองโคกน จังหวัดสมุทรสงคราม จึงได้นำความรู้และประสบการณ์กลับมาปรับใช้กับชุมชนของตนเอง โดยใช้หลักการการระดมทุนกับชาวบ้าน เพื่อนำเงินมาเป็นกองทุนชุมชน เปิดให้ชาวบ้านลงหุ้นทำเป็นธุรกิจ บนแนวคิดที่ว่า การท่องเที่ยวชุมชนต้องเป็นธุรกิจของชุมชน มีชาวบ้านเป็นเจ้าของและบริหารจัดการกันเอง

ปัจจุบันกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนม่วงกลางมีสมาชิกจำนวน 100 คน 115 หุ้น (หุ้นละ 500 บาท) มีกลุ่มย่อยจำนวน 3 กลุ่ม ประกอบด้วยกลุ่มเรือพริสจำนวน 30 ลำ (ทั้งหมดมีอาชีพหลักเป็นชาวประมงพื้นบ้าน มารับแขกเฉพาะเวลา มีนักท่องเที่ยว) กลุ่มแม่บ้านจำนวน 15 คน (กลุ่มนี้มีรายได้หลักจากการทำผลิตภัณฑ์แปรรูปสินค้าประมง มีรายได้จากการท่องเที่ยวเฉพาะการทำอาหารให้นักท่องเที่ยว) และกลุ่มบริหารจัดการ/กลุ่มกระชัง ในกลุ่มนี้เป็นกลุ่มแกนนำ ซึ่งทำหน้าที่ในการวางแผนและบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน

ทั้งนี้ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนตั้งราคาไว้ที่คนละ 1,000-1,300 บาท การจัดสรรรายได้จากการท่องเที่ยวต่อคน แยกเป็นรายได้ของเรือ 300 บาท แม่บ้าน 250 บาท ค่าขึ้นกระชัง 50 บาท ค่าบริหารจัดการ 50 บาท ส่วนที่เหลือเป็นกำไรของผู้ถือหุ้น แต่เนื่องจากทางกลุ่มท่องเที่ยวเห็นว่าพวกตนจัดการ

ท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่สาธารณะของชุมชน จึงควรคืนกำไรให้กับชุมชนและสิ่งแวดล้อม (เช่น ทุนการศึกษา นักเรียน การบริจาคให้การกุศลของมัสยิด เป็นต้น) ดังนั้นกลุ่มเรือและกลุ่มแม่บ้านต้องหักรายได้ร้อยละ 10 เพื่อสมทบเป็นค่าใช้จ่ายในการคืนกำไรให้แก่ชุมชน

การท่องเที่ยวชุมชนม่วงกลวง เป็นพัฒนาการในการเรียนรู้ของชุมชนที่จะใช้การท่องเที่ยวชุมชนเป็นเครื่องมือในการยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชน และเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งไปสู่ความยั่งยืน ทั้งยังเป็นการเรียนรู้ในการประยุกต์ใช้รูปแบบการบริหารธุรกิจมาปรับใช้กับกิจกรรมของชุมชน ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ สร้างความสุขทั้งในแง่รายได้ และผลลัพธ์ที่ได้ทำงานร่วมกัน ทั้งนี้สามารถสรุปภาพรวมของการประเมิน HIA ชุมชนม่วงกลวง ได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579)

ด้านที่ 2 การสร้างความสามารถในการแข่งขัน

3) เกษตรอัตลักษณ์พื้นที่

- สร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว
- ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม
- ท่องเที่ยวเชื่อมโยงภูมิภาค

ด้านที่ 5 การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

2) สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจภาคทะเล

- พัฒนาและเพิ่มสัดส่วนกิจกรรมทางทะเลที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

แผนการปฏิรูปประเทศ ด้าน ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
ประเด็นการปฏิรูปที่ 8 : การแบ่งเขตการใช้ประโยชน์จาก
ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ตามแนวคิดการวางแผนเชิงพื้นที่
ทางทะเล (Marine Spatial Planning)

แผนพัฒนาจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1
: พัฒนาคุณภาพด้านการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐาน อย่างยั่งยืน
กลยุทธ์ 1.1 ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพพื้นที่ให้สามารถ
รองรับการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวให้เพียงพอและเหมาะสม
กลยุทธ์ 1.3 บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ให้อุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุก
ภาคส่วนในพื้นที่

1. ไม่ต้องปรับปรุงยุทธศาสตร์ แต่ปรับแผนปฏิบัติการ
ระดับหน่วยงานในพื้นที่ให้สอดคล้องกับศักยภาพความ
ต้องการ ปัญหาอุปสรรคและทิศทางด้านเศรษฐกิจ
สังคมและการท่องเที่ยวชุมชน
2. ส่งเสริมการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวและแผนการ
ตลาดของชุมชนกับแหล่งท่องเที่ยวหลัก

ประเมินผลกระทบทางสุขภาพเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านม่วงกลวง

ความสุขในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนแบบพึ่งตนเอง

ต.ม่วงกลวง อ.กะเปอร์ จ.หัวหิน

พัฒนาการ

2545 พื้นฟูป่าชายเลน
2550-2556 การฟื้นฟูป่าชายเลนประสบความสำเร็จ
2556 จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลม่วงกลวง
2550-2556 เข้าร่วมเครือข่ายชุมชนชายฝั่ง: ทัศนศึกษาดูงาน
2556 เริ่มต้นการทำกรท่องเที่ยวโดยชุมชน: ล้มเหลว
2559 เรียนรู้การทำกรท่องเที่ยวโดยชุมชน/ป่าชายเลน: จันทบุรี, สมุทรสงคราม
2561 ปันผลร้อยละ 55.2 ต่อหัว (หัวละ 500 บาท)/ครั้งปี
2562 มีสมาชิก 100 คน: 115 หัว (ไม่เกิน 4 หัวต่อคน)

การบริหารจัดการ

1. หลักการการระดมทุน
2. แบ่งงาน
 - กลุ่มเรือฟรีส 30 ลำ
 - แม่บ้าน 15 คน
 - : แปรรูป/ทำอาหาร
 - กระชัง 10 คน
3. แบ่งรายได้ (1,000-1,300)
 - : เรือ 300 บาท
 - : แม่บ้าน 250 บาท
 - : กระชัง 50 บาท
 - : บริหารจัดการ 50 บาท
 - : ที่เหลือคือกำไร/ปันผล
4. กระจายรายได้
5. ผู้บริหารมืออาชีพ
6. คืนกำไรชุมชน
 - : หัก 10% จากกลุ่มแม่บ้านและเรือ

นั่งเรือฟรีส ปลูกต้นโกงกาง ถิ่นชื้อผู้ดี บนกระชัง

ชมวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน ล่องแพพายิก เล่นน้ำทะเลแหวก ชมซากเรือโรจิงยา

10.00 น. ถึงท่าเรือคลองลัดเม็ด ลงเรือฟรีสระบบนิเวศน์ป่าชายเลน และชมทะเลสาบระนอง
11.00 น. ร่วมฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน ร่วมปลูกต้นโกงกาง และเดินเล่นบนสันทรายมาน้ำ
ดูซากเรือโรจิงยาอพยพ และชุมชนเก่าแก่เกาะแหลมสน พร้อมชมหาดทรายสีดำ
12.00 น. กินซีฟู้ดบนกระชัง ที่ศูนย์เรียนรู้ของชุมชน พักผ่อนตามสบาย เก็บภาพตามใจชอบ
14.00 น. ล่องแพพายิก เล่นน้ำทะเลแหวก ที่สันหลังปังกอ ชมวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน
ชมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง บู๊นัม ปลาในกระชัง การหาหอย หอย หากุ้งเคย
15.00 น. ขึ้นฝั่ง อาน้ำ / เปลี่ยนเสื้อผ้า ที่ศูนย์เรียนรู้ตำบลม่วงกลวง
16.00 น. เดินทางกลับ แวะซื้อของฝาก ตามเส้นทาง **สิ่งที่ท่านควรนำมา**

ปัญหาและอุปสรรค

1. ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานท่องเที่ยวที่ท้องถิ่น/
2. คณะทำงานมีความขัดแย้งเรื่องการใช้ประโยชน์
ศูนย์เรียนรู้กับหน่วยงานรัฐบางหน่วยงาน
3. ขาดการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะ

สุขภาวะ

1. ความภูมิใจในตนเอง
2. เกิดการเรียนรู้
3. การสร้างอำนาจต่อรอง
4. การได้รับการยอมรับ
5. การเป็นผู้ให้
6. ความมีตัวตน

ผลกระทบ

1. ด้านสิ่งแวดล้อม
 - : ป่าชายเลน
 - : ทรัพยากรประมง
2. ด้านเศรษฐกิจ
 - : กระจายรายได้
 - : อาชีพเสริม
3. ด้านสังคม
 - : รวมกลุ่ม
 - : คืนกำไรสู่ชุมชน